

Walter Hallstein: Euroopa kiiret lõimumist edendanud diplomaat

Walter Hallstein 1901 - 1982

Walter Hallstein oli aastatel 1958–1967 Euroopa Komisjoni esimene president, veendunud eurooplane ning Euroopa lõimumise eestkõneleja.

Euroopa Komisjoni presidendina üritas Hallstein ühisturu projekti kiiresti ellu viia. Hallsteini energia, entusiasm ja veenmisjõud aitasid lõimumisele kaasa isegi tema presidendiks oleku järel. Tema ametiajal edenes lõimumine tähelepanuväärsetl.

Kunagine Saksamaa välisminister Hallstein sai esmalt rahvusvaheliselt tuntuks oma 1950. aastate nn Hallsteini doktriiniga, mis mõjutas Saksamaa välispoliitikat aastaid, seades sihiks noore Saksa demokraatia lõimumise Lääne-Euroopaga.

Varased eluaastad ja sõjaaja kogemused

Walter Hallstein sündis 17. novembril 1901. aastal protestantliku ehitusinspektori peresse Edela-Saksamaal Mainzi linnas. Pärast kohaliku gümnaasiumi lõpetamist õppis ta Bonn, Berliinis ja Münchenis õigusteadust ja politoloogiat. Ülikooli lõpetamise järel 1925. aastal asus ta tööle Berliini Ülikoolis professori assistendina. 1927. aastal sai temast eksamineerija Põhja-Saksamaal Rostocki Ülikoolis ja 1929. aastal sai ta õiguse töötada seal õppejõuna. Aasta hiljem määrati ta era- ja äriühinguõiguse õppetooli juhatajaks – sellel ametikohal töötas ta järgmised kümme aastat ning temast sai oma ala ekspert, lugupeetud õpetlane ja rahvusvaheliselt tunnustatud õppejõud. Seejärel alustas ta professorina tööd Frankfurdi Ülikoolis, kust ta hoolimata tema vaenulikust suhtumisest natsismi, värvati 1942. aastal Saksa sõjaväkke. Pärast liitlaste sissetungi 1944. aastal viidi Hallstein Ameerika Ühendriikidesse sõjavangilaagrisse, kus ta asutas omamoodi laagri-ülikooli, harides oma kaasvange seaduste ja nende õiguste valdkonnas.

Pärast sõda määrati Hallstein Frankfurdi Ülikooli asekantsleriks ja 1948. aastal kutsuti ta Georgetowni Ülikooli külalislektoriks. Ühe esimese Ameerika ülikooli kutsutud saksa õpetlasena kinnitasid Hallsteini Ameerika-kogemused tema veendumust, et Saksamaa peaks ühinema rahvusvaheliste algatustega, mille eesmärk on tugevdada Teise maailmasõja järgses maailmas demokraatlike riikide vahelisi sidemeid. Liitumine selliste rahvusvaheliste liitudega nagu ÜRO ja NATO oli tema jaoks murrangulise tähtsusega Saksamaa naasmiseks rahvusvahelisele areenile.

Euroopa Sõe- ja Teraseühendus

Tänu Hallsteini silmapaistvatele diplomaatilistele oskustele, teadlikkusele vajadusest Euroopa ühtsuse järele ning eriteadmistele ja kogemustele omas valdkonnas määras Saksamaa toonane kantsler Konrad Adenauer ta 1950. aastal Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse loomist käsitleval Schumani

konverentsil läbirääkimisi juhtiva delegatsiooni etteotsa. Sellel ajal tegi ta tihedat koostööd oma prantsuse kolleegi Jean Monnet'ga. Nad jõudsid peagi arusaamisele, et Euroopa uue õitsengu saavutamiseks peavad mõlemad äärmiselt vajalikuks Euroopa lõimumist.

1951. aastal nimetas Adenauer Hallsteini riigi välisministriks; sellel ametikohal ei osalenud ta mitte ainult ESTÜ loomises, vaid ka katsetes luua Euroopa Kaitseühendus, et ühendada omavahel Lääne-Euroopa riikide eelarved, jõud ja relvapoliitika. Ta osales ka juutidele reparatsiooni maksmist käsitlevates läbirääkimistes Iisraeliga ja mängis tähtsat osa Saksamaa välissuhte strateegias. 1955. aastal otsustati järgida ranget poliitilist kokkulepet, mis hiljem sai tuntuks nn Hallsteini doktriini nime all ning mille kohaselt Lääne-Saksamaa ei sõlmi mingeid diplomaatilisi suhteid riikidega, kes tunnustavad Ida-Saksamaad (DDRi).

Euroopa Majandusühendus

Hallsteini jaoks tähendas Euroopa Kaitseühenduse loomise läbikukkumine 1954. aastal suurt ja tõsist ohtu Saksamaa ja Lääne-Euroopa julgeolekule, sest Nõukogude Liidul oli lihtsam saavutada mõjuvõimu jagunenud Euroopa üle. Selle tagajärjel suunas ta oma energia majanduslikule, mitte poliitilisele lõimumisprotsessile. Seega pooldas ta vankumatult Euroopa ühtsuse saavutamist Euroopa Majandusühenduse loomise teel. Esimesed sammud sellise majandusliku integratsiooni suunas, mis võimaldab inimeste, teenuste ja kaupade vaba liikumist, tehti 1955. aastal Messina konverentsil. Kuigi algselt soovis Hallstein, et selline lõimumine oleks kõikehõlmav ja toimuks võimalikult kiiresti, jõudis ta oma ajastu poliitilisest reaalsusest tulenevalt peagi järeldusele, et kõikidele osalistele oleks kõige kasulik liikmesriikide turgude järkjärguline ühendamine. 1958. aastal jõustus Rooma leping ning Hallstein valiti Euroopa Majandusühenduse Komisjoni esimeseks presidendiks.

Tegevus komisjoni presidendina

Kuigi selleks ajaks oli Hallstein jõudnud arusaamisele, et lõimumine ei saa teoks nii kiiresti, kui ta seda oleks soovinud, oli tal komisjoni presidendina järgnevas kiires lõimumisprotsessis siiski oluline roll. Näiteks alustas ta oma ametiajal, nn Hallsteini perioodil Euroopa õiguse konsolideerimist, mis avaldas edaspidi suurt mõju riiklikele õigusaktidele. Föderaalset, tugevat komisjoni ja parlamendiga Euroopa (et liit ei jääks riikide valitsuste kõrval teisejärguliseks) toetajana nägi ta Euroopa Ühenduse jaoks ilmselgelt ühte eesmärki – see oli nägemus 9. mai 1950. aasta Schumani deklaratsioonis kirjeldatud ühtsest Euroopast. Prantsusmaa president Charles de Gaulle oli aga sellel ajal teistsugusel seisukohal: kui Hallstein leidis, et liikuda tuleb föderatsiooni suunas, mis tähendaks suure osa riiklike pädevusvaldkondade ja riigivõimu loovutamist liidule, siis de Gaulle uskus, et eelistatavam oleks konföderatsioon ja nn riikide Euroopa loomine, kus liikmesriikidele jääks rohkem võimu. Prantsusmaa ja teiste liikmesriikide vahelised kuhjuvad lahkavused mitmes põhimõtteliselt erinevate arusaamadega seotud küsimuses tõi 1965. aastal kaasa nn tühja tooli kriisi, kui Prantsusmaa kutsus kõik enda esindajad Euroopa institutsioonides mõneks ajaks tagasi, enne kui omavahel kokkuleppele jõuti.

Ilma Hallsteini energia, entusiasmi, diplomaatilisete läbirääkimisoskuste ja silmapaistva veenmisjõuta ei oleks olnud võimalik Euroopa lõimumine nii kiiresti, kui see tema ametisoleku ajal toimus.

Hallstein Euroopa Komisjoni presidendina 1965. aastal Madalmaades kõnet pidamas